

Projekt

Zatwierdzony przez Radcę Prawnego

**UCHWAŁA NR VI/.../2024
RADY GMINY LUBIEWO**

z dnia 24 października 2024 r.

**w sprawie przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubiewo
na lata 2024-2027”**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2024 r., poz. 1465 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 1, ust. 3 oraz ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Kujawsko - Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Gminy uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubiewo na lata 2024-2027”, stanowiący **Załącznik Nr 1** do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Lubiewo.

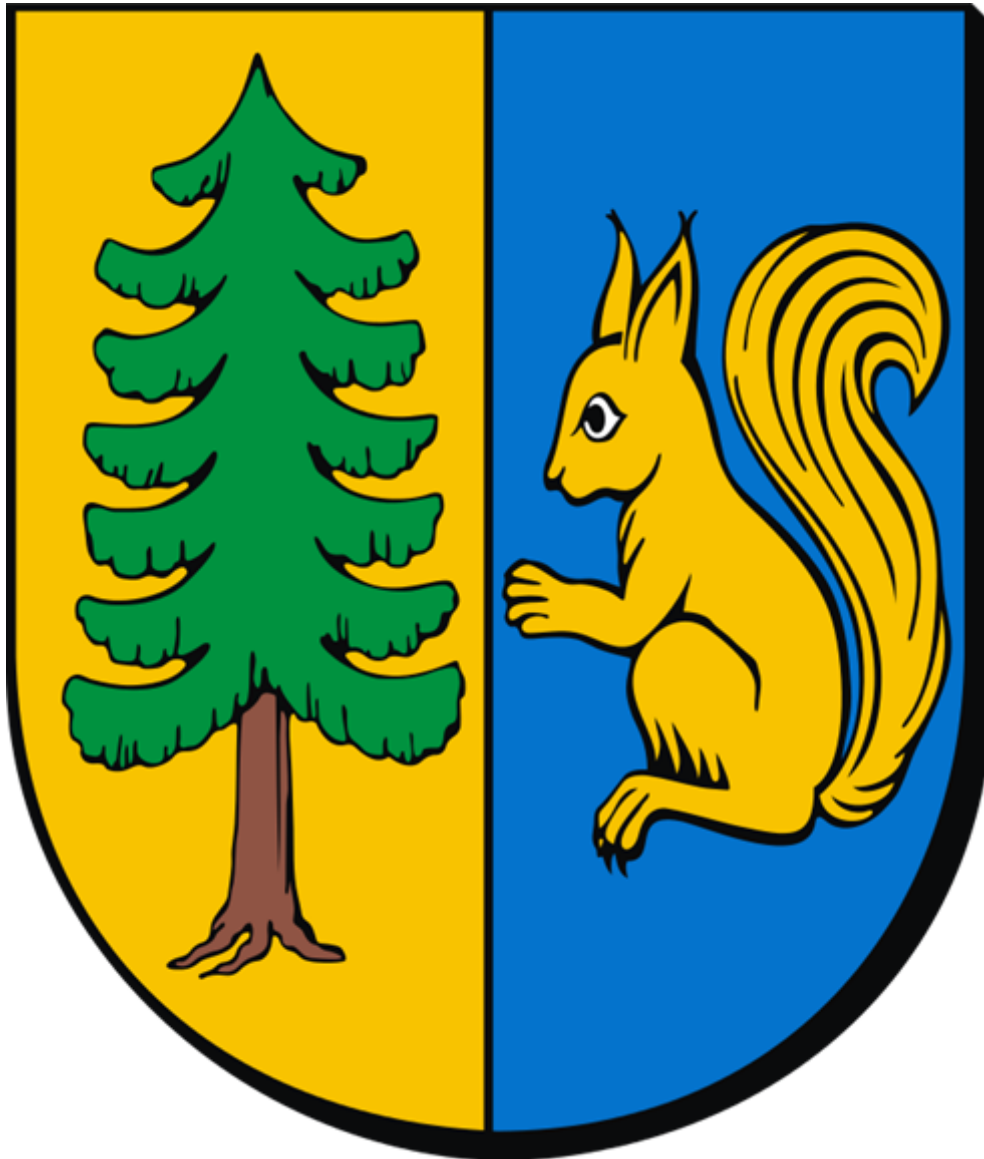
§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Wójt Gminy Lubiewo

Joanna Jastak

Załącznik do uchwały Nr VI/.../2024
Rady Gminy Lubiewo
z dnia 1 października 2024 r.

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY LUBIEWO NA LATA 2024-2027**

2024

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	15
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	15
4.2 Relacja gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa	17
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	21
5.1 Relacja gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu i gminy (analiza dokumentów programowych)	21
5.2 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	23
5.3 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	35
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	41
7. Założenia programowe	42
7.1 Priorytety programu opieki	42
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	43
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	43
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	44

Wstęp

Dziedzictwo kulturowe mieszczące się w granicach administracyjnych Gminy Lubiewo stanowi wartość duchową i obyczajową zarówno dla mieszkańców, jak i odwiedzających Bory Tucholskie turystów. Zasób materialny noszący znamiona zabytków powinien powodować przywiązanie podmiotów do danego obszaru na zasadzie identyfikacji jednostek z rodzimą kulturą. Aspekt ten zwraca zatem uwagę na wysokie znaczenie dobrze zachowanych form zabytkowych.

Ochrona zabytków jest w Polsce zagwarantowana przepisami prawa. Funkcjonuje również szereg instytucji, które czuwają nad przestrzeganiem przepisów w tym zakresie. Jednak cały sens dziedzictwa kulturowego polega na naszym wspólnym zaakceptowaniu znaczenia obiektów zabytkowych w naszej, lokalnej społeczności. Dlatego ważnym elementem dbania o potencjał obyczajowy jest kreowanie polityki w tym zakresie przez władze samorządowe.

W odpowiedzi na wymóg ustawy, a także ze względu na chęć zwrócenia uwagi mieszkańców Gminy Lubiewo na istotę znaczenia zabytków dla rodzimej kultury powstał Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Lubiewo na lata 2024-2027.

Celem tego opracowania jest określenie zasadniczych kierunków działań samorządu gminnego na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Dokument ten ma również pozwolić zrozumieć wpływ zabytków na kulturę w lokalnej społeczności oraz pomóc właścicielom w podejmowaniu prawidłowych decyzji związanych z posiadanymi przez nich obiektami.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami, na wszystkich szczeblach samorządu terytorialnego, wynika bezpośrednio z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.).

Zawarte w tej ustawie regulacje prawne dają wytyczne, również co do okresu obowiązywania programu, trybu jego przyjęcia oraz częstotliwości sporządzania sprawozdań.

W myśl art. 87 wójt sporządza gminny program opieki nad zabytkami obejmujący okres 4 lat. Po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, program powinien być zatwierdzony przez radę gminy oraz opublikowany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Z realizacji programu Wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy. Program opieki nad zabytkami ma w szczególności na celu:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Najważniejszymi aktami prawnymi traktującymi o ochronie dziedzictwa narodowego są: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o samorządzie gminnym, powiatowym i wojewódzkim. Zawarte w nich regulacje prawne znajdują ścisłe powiązania z szeregiem innych aktów prawnych, które dotyczą bezpośrednio lub pośrednio ochrony zabytków w Polsce.

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Najwyższą moc prawną w systemie źródeł prawa w Polsce ma Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r.

Zgodnie z art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art.6. 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

2. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

Konstytucja wskazuje, że jedną z kluczowych funkcji państwa jest ochrona dziedzictwa narodowego i wprowadza dwie zasady: upowszechniania dóbr kultury oraz zapewnienia równego dostępu do dóbr kultury, które stanowią źródło tożsamości Polaków. Co więcej, Konstytucja zobowiązuje do udzielania

pomocy Polakom zamieszkałym poza granicami w zachowaniu ich związku z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

USTAWA O SAMORZĄDZIE POWIATOWYM

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2024 r. poz. 107)

w artykule 4 stanowi, że powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, m.in. w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

USTAWA O SAMORZĄDZIE GMINNYM

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 poz. 40 z późn. zm.) w artykule 7 ust. 1 pkt 9) określa, iż wśród wielu zadań własnych gminy należą do nich również sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

USTAWA O OCHRONIE ZABYTEKÓW I OPIECE NAD ZABYTEKAMI

Najważniejszym aktem prawnym traktującym o ochronie dziedzictwa narodowego jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.).

Zawarte w niej normy prawne określają:

- 1) przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi,
- 2) zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- 3) zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach,
- 4) organizację organów ochrony zabytków.

W ustawie uregulowane zostały podstawowe definicje związane z ochroną i opieką nad zabytkami. W myśl art. 3 ustawy, zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 4 ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;

- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl ustawy, niezależnie od stanu zachowania, ochronie i opiece podlegają:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Ochrona zabytków może przyjąć formę:

- 1) wpisu do rejestru zabytków;
- 2) uznania za pomnik historii;
- 3) utworzenia parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji

drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zadania samorządu gminnego wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- 1) opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami i sporządzanie sprawozdań z jego realizacji (art. 87),
- 2) sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego samorząd gminny posiada tytuł prawny (art. 71),
- 6) udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81),

Ponadto wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom powiatowo-gminnym, położonym na terenie województwa (art. 96). Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się również przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 18).

AKTY WYKONAWCZE WYDANE NA PODSTAWIE USTAWY O OCHRONIE ZABYTEKÓW I OPIECE NAD ZABYTEKAMI

Na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na dzień sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2024-2027, zostały wydane:

- 1) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2425),
- 2) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r. poz. 110),
- 3) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56),

- 4) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r., Nr 89, poz. 510),
- 5) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wywozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1470),
- 6) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153),
- 7) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 r., Nr 124, poz. 1304 ze zm.),
- 8) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., 1901),
- 9) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 r., Nr 75, poz. 706),
- 10) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r., Nr 71, poz. 650),
- 11) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r., Nr 30, poz. 259).

INNE AKTY PRAWNE DOTYCZĄCE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Wymienione wyżej akty prawne są głównym źródłem norm dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Jednakże w wielu obowiązujących obecnie ustawach można znaleźć dodatkowe uregulowania dotyczące tej tematyki.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r., poz. 977 z późn. zm.) określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej, a także zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy - przyjmując ład przestrzenny i zrównoważony rozwój za podstawę tych działań. Zgodnie z Ustawą, w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza (...) wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Ponadto wójt/burmistrz/prezydent miasta przystępując do sporządzania planu ogólnego gminy, musi uwzględniać uwarunkowania wynikające m.in. ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków. Po sporządzeniu projektu planu ogólnego, musi wystąpić o opinię do wojewódzkiego konserwatora zabytków. Podobne zasady obowiązują przy sporządzaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz wydawaniu decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r. poz. 682 z późn. zm.) normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Ustawa ta jednak często oddziela tryb postępowania dotyczący zwykłych obiektów budowlanych od trybu postępowania w sprawie zabytków. Mówi o tym art. 29 ust. 7 ustawy, który stanowi, że roboty budowlane, o których mowa w art. 29 ust. 1–4, wykonywane: 1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę, 2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia – przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Zgodnie z art. 30 ust. 7, właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy lub spowodować pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

W rozdziale IV ustawy dotyczącym postępowania poprzedzającego rozpoczęcie robót budowlanych, normy regulacyjne obejmujące zagadnienia ochrony zabytków zawarte są w artykule 39, które stanowią, że:

- a) prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- b) pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków, może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków;

- c) w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- d) wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r., poz. 54) określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju, a w szczególności:

- a) zasady ustalania warunków ochrony zasobów środowiska, warunków wprowadzania substancji lub energii do środowiska oraz kosztów korzystania ze środowiska;
- b) obowiązki organów administracji;
- c) odpowiedzialność i sankcje.

W myśl art. 101, ochrona powierzchni ziemi polega na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa archeologicznego. W art. 400a ust. 1 Ustawy określono, że finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej obejmuje działania związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r., poz. 1336 z późn. zm.) określa cele, zasady i formy ochrony przyrody żywej i nieożywionej oraz krajobrazu. Ochrona przyrody, w rozumieniu Ustawy, polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody. Ustawa w art. 83a ust. 1 wymaga, aby zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydał wojewódzki konserwator zabytków, który jednocześnie nalicza i pobiera opłaty. Wojewódzki konserwator zabytków, korzystając z uprawnień wynikających z art. 86 ust. 1 pkt 1a ustawy może również wydać decyzję o zwolnieniu z opłat za usunięcie drzew, jeżeli usunięcie jest związane z odnową i pielęgnacją drzew rosnących na terenie nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2023 r. poz. 344 z późn. zm.) określa m.in. zasady gospodarowania

nieruchomościami stanowiącymi własność Skarbu Państwa oraz własność jednostek samorządu terytorialnego. Zgodnie z art. 13 ust. 4 sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie (art. 29 ust. 2). Trwały zarząd na rzecz jednostki organizacyjnej ustanawia właściwy organ, w drodze decyzji. W decyzji tej, w przypadku nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, można nałożyć na jednostkę organizacyjną obowiązek odbudowy lub remontu położonych na tej nieruchomości zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w decyzji (art. 45). Ustawa daje również gminom prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości (art. 109).

Działalność kulturalna w rozumieniu ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2024 poz. 87) polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury. Do zadań państwa należy sprawowanie mecenatu nad działalnością kulturalną.

Mecenat ten ma polegać na wspieraniu i promocji:

- a) twórczości,
- b) edukacji i oświaty kulturalnej,
- c) działań i inicjatyw kulturalnych,
- d) opieki nad zabytkami.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, inni ministrowie i kierownicy urzędów centralnych w odniesieniu do podległych im ośrodków i instytucji kultury, a także jednostki samorządu terytorialnego, mogą przyznawać stypendia osobom zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury oraz opieką nad zabytkami. Stypendium to polega na przyznaniu środków finansowych osobom realizującym określone przedsięwzięcia w zakresie twórczości artystycznej, opieki nad zabytkami lub upowszechniania kultury.

Zadania z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego są zadaniami publicznymi i mogą być prowadzone przez organizacje pozarządowe jako działalność społecznie użyteczna (działalność pożytku

publicznego), w myśl ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami Gminy Lubiewo pozostaje w korelacji z dokumentami na poziomie krajowym. Rada Ministrów 01 grudnia 2023 r. przyjęła ważny, strategiczny dla polskiego państwa dokument, który wyznacza kierunki działań administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Departament Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego opracował na użytek generalnego konserwatora zabytków „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026”.

Najważniejszymi celami programu są:

Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym;
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Powyższe zapisy niewątpliwie wyznaczają kierunki działań dla lokalnych programów opieki nad zabytkami. Gmina Lubiewo w niniejszym opracowaniu będzie wiązała swoją działalność związaną z zabytkami, mając na uwadze zapisy programu krajowego.

Kolejnym dokumentem na skalę krajową jest Narodowa Strategia Rozwoju i Kultury, która zawiera Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.

Założenia i działania podejmowane w przestrzeni dotyczącej ochrony i zachowania stanu dziedzictwa kulturowego powinny prowadzić do:

-zwiększenia liczby małych i średnich przedsiębiorstw oraz liczby zatrudnionych osób w przemysłach kultury;

-zwiększenia udziału kultury w produkt krajowy brutto;

-zmniejszenia dysproporcji w dostępie do kultury w regionach;

-poprawy zachowania infrastruktury zabytkowej;

-stworzenia marki jako produktów turystyki kulturowej;

-stworzenie więzi pomiędzy edukacją, kulturą i nauką w celu kreowania właściwych postaw społecznych w stosunku do zabytków.

Ponadto w zakresie dziedzictwa kulturowego odnoszącego się do zabytków znajdziemy tutaj informacje dotyczące finansowania - programów operacyjnych.

Programy są ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wraz z alokacją budżetową na dany rok. Wśród poszczególnych konkursów jeden ściśle dotyczy tematyki zabytkowej, tj. program Ministra Dziedzictwa Narodowego „Ochrona Zabytków”. Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);

4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

4.2 Relacja gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

Pierwszym dokumentem, na który należy zwrócić uwagę jest Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia przyspieszenia 2030+. Strategia ta została przyjęta Uchwałą Nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.

Określona tam została misja rozwoju województwa, która została sprowadzona do następujących słów: „Człowiek w centrum uwagi”. Jednocześnie w kontekście działań na rzecz kształtowania jak najwyższej jakości życia, nadrzędną ideą strategii jest „przyspieszenie rozwoju”, czyli dążenie do niwelowania różnic w stanie rozwoju pomiędzy województwem kujawsko-pomorskim, a regionami prezentującymi najwyższą jakość życia.

Wyróżnia się tutaj główne cele „Strategii Przyspieszenia 2030+”: 1. Skuteczna edukacja, 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo, 3. Konkurencyjna gospodarka, 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko oraz 5. Spójne i bezpieczne województwo.

Ustalenia w ramach celu głównego „4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko”, dotyczą kwestii kształtowania stanu środowiska przyrodniczego i przestrzeni kulturowej. Są to walory mające bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców, a jednocześnie kształtujące pewien indywidualny kontekst rozwojowy, a więc wpływające także na tożsamość regionu jako całości i poszczególnych jego części. W stosunku do różnych aspektów środowiska przyrodniczego i przestrzeni kulturowej formułowane ustalenia dotyczą podobnych kategorii interwencji: ochrony i wzmacniania potencjału zasobów, przeciwdziałania ich degradacji, a jeśli to możliwe prowadzenie działań naprawczych mających na celu poprawę stanu, a także udostępniania tych walorów społeczeństwu, bo wpływają one w bardzo dużym stopniu na warunki zamieszkania, a więc powinny być także w tym celu wykorzystywane. Podkreślić należy, że potencjał i dziedzictwo kulturowe województwa kujawsko-pomorskiego są jedną z jego najmocniejszych stron, w tym także przede wszystkim podstawą budowy tożsamości lokalnej i regionalnej, bardzo silnym uwarunkowaniem rozwoju aktywności lokalnej.

Są to zatem założenia, które również stanowią wyznacznik do określenia celów w programie opieki nad zabytkami w Gminie Lubiewo.

Kolejnym opracowaniem na skalę województwa jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Przyjęty został Uchwałą Nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26.06.2003r. W rozdziale dotyczącym ogólnej charakterystyki województwa znajdują się zapisy, które wskazują na najważniejsze kwestie społeczno-gospodarcze. Znalazły się tutaj także zapisy dotyczące zabytków. Wskazano, iż najważniejsze obiekty mające znaczenia dla dziedzictwa kulturowego województwa to: Stare Miasto w Toruniu, które zostało wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, zabytkowe zespoły staromiejskie, np. Chełmna, obiekty zabytkowe architektury romańskiej i gotyckiej oraz obiekty archeologiczne, w tym rezerwat archeologiczny kultury łużyckiej w Biskupinie. W tym miejscu warto podkreślić, iż Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie utworzony został w 2010 r. przez Międzynarodową Radę Koordynującą UNESCO. Jest to istotny fakt mając na uwadze zapisy planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

W dalszej części planu województwo zostało scharakteryzowane jako znaczne bogactwo materialne dziedzictwa kulturowego. Wyszczególniono tu liczby posiadanych obiektów:

- obiekty budownictwa i architektury (23145 obiektów);
- cmentarze (1752);
- zieleń zabytkowa (ok 1200);
- zabytki archeologiczne (41 425 stanowisk archeologicznych).

Ponadto wskazano obszary, które posiadają specyficzne cechy pod względem kulturowym: obszar historycznej ziemi chełmińskiej, która charakteryzuje się dużym nasyceniem architekturą gotycką, sakralną i warowną; obszar związany z dziedzictwem Piastów- rezerwaty archeologiczne w Sarnowie i Wietrzychowicach, osada obronna ludności w Biskupinie, klasztory w Mogilnie, Strzelnie i Kruszwicy; obszar Pałuk i Kujaw, obszar dawnego osadnictwa holenderskiego w Dolinie Wisły; dalej wskazane zostały pozostałe obszary jako cenne walory kulturowe: Dolina Drwęcy, Dolina Osy, Dolina Wisły, teren górnieński, kcyńsko-szubiński, brzesko-radziejowski, koronowski, krajeński, mogileński, nadgoplański, ryńsko-ostrowicki, rypińsko- zbójeński, skępsko-lipnowski, tucholski.

Kolejnym dokumentem jest audyt krajobrazowy sporządzony na podstawie ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.), przyjęty Uchwałą Nr LXI/851/23 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25 września 2023 r. w sprawie audytu krajobrazowego dla

województwa kujawsko-pomorskiego, obowiązujący od 25 grudnia 2023 r. określa m.in. obszary priorytetowe, obszary chronione oraz wymagające ochrony lokalne formy architektoniczne, w tym obszary i obiekty stanowiące dziedzictwo kulturowe. Wiele tego typu obszarów znajduje się na terenie powiatu tucholskiego. Audyt krajobrazowy stanowi dokument planistyczny będący podstawą do sporządzenia aktualizacji Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz wymaganych prawem gminnych planów zagospodarowania przestrzennego. Dokumenty te muszą zostać uzgodnione przez Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego, z uwzględnieniem zaleceń wynikających z audytu. Uzgodnienia z audytem krajobrazowym mogą być także wymagane innymi szczegółowymi przepisami, np. w postaci zapisów w kryteriach konkursowych FEKiP.

Ostatnim strategicznym dokumentem na poziomie województwa jest Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021 - 2024, przyjęty Uchwałą Nr XXXI/451/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26.04.2021 r.

Spośród wielu szczegółowych informacji jako istotne dla niniejszego opracowania należy wyszczególnić cele i zagrożenia będące wnioskami z przedmiotowego opracowania. Główne konkluzje wynikające z Wojewódzkiego Programu są następujące:

- zagrożenia: nieuchronne straty w zasobie dziedzictwa kulturowego; niewystarczające środki do właściwego utrzymania obiektów zabytkowych,
- cele: minimalizowanie strat w zasobach dziedzictwa kulturowego; monitoring zapewniający wczesne rozpoznanie zagrożeń, montaż instalacji sygnalizacji pożaru w obiektach drewnianych, prace zabezpieczające zabytki architektury zagrożone katastrofą budowlaną, wykonanie projektów adaptacji zabytków o upadłej funkcji pierwotnej do funkcji współczesnej (np. przemysłowych, powojennych, kolejowych, folwarcznych, domów wiejskich), wzmoczenie ochrony konserwatorskiej grodzisk i budownictwa ludowego – poprzez (np.) tworzenie parków kulturowych, skansenów, wspieranie projektów „miękkich” (NGO, wolontariat) mających na celu porządkowanie obiektów historycznych, zarówno rejestrowych i jak i ewidencyjnych, oraz popularyzację ich wartości materialnych i niematerialnych (pamięć i edukacja) - takich jak: cmentarze, umocnienia obronne z okresu II wojny światowej.

Cele i zagrożenia w powyższym Programie zostaną wykorzystane w celu zidentyfikowania problemów i kierunków działań w stosunku do zabytków na terenie powiatu tucholskiego.

W tym miejscu warto także wspomnieć o tym, że Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków udziela dotacji na prace konserwatorskie,

restauratorskie i roboty budowlane. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizacje instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie instalacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 Relacja gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu i gminy (analiza dokumentów programowych)

Strategia rozwoju powiatu tucholskiego na lata 2014-2020 została przyjęta Uchwałą Nr XVII/105/2016 Rady Powiatu Tucholskiego z dnia 17 marca 2016r.

Na początku przedmiotowego opracowania zostały wyszczególnione założenia wyjściowe do opracowania Strategii. W punkcie 17 wskazano, że podstawą kształtowania wizerunku powiatu na zewnątrz (wizerunku pozwalającego na jednoznaczną identyfikację powiatu i jego łatwe wyróżnienie na tle innych powiatów) będą: dziedzictwo i tożsamość borowiacka. Aspekt ten ma wyróżnić powiat tucholski na tle innych powiatów w województwie.

W dalszej części strategia krótko odnosi się do działań związanych z zabytkami. Zachowanie, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego poprzez stworzenie borowiackiej chaty- to cel strategiczny wskazany w pozycji: „Nowoczesne społeczeństwo”.

Drugą kwestią ujętą w strategii odnoszącą się do kwestii zabytków są projekty powiatu tucholskiego, w których wymienia się ewidencję obiektów istotnych dla ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego powiatu.

Strategia Rozwoju Gminy Lubiewo, przyjęta Uchwałą Rady Gminy Lubiewo Nr XXXIII/151/2012 z dnia 10 grudnia 2012 r., obejmuje szeroką diagnozę samorządu w sferze społecznej, gospodarczej, przyrodniczej i kulturowej. Zabytki zostały w tym dokumencie docenione jako wzbogacanie istniejących walorów krajobrazowych przez obiekty kulturowe.

Do najważniejszych obiektów zabytkowych architektury i budownictwa wskazane zostały następujące obiekty:

- Dworzec kolejowy (BRUCHNIEWO)
- Kaplica grobowa rodziny Derkowskich (BYSŁAW)
- Zespół kościoła parafialnego p.w. Przemienienia Pańskiego (BYSŁAW)
- Zespół Klasztoru Benedykynek ob. Sióstr Miłosierdzia (BYSŁAWEK)
- Zespół młyna (CIERPLEWO)
- Szkoła (LUBIEWICE)
- Kościół parafialny pw. św. Mikołaja (LUBIEWO)
- Szkoła (PŁAZOWO)
- Szkoła (TRUTNOWO)
- Zespół dworsko-parkowy z XIX w. (TEOLOG)
- Zespół dworsko – parkowy z XIX w. (WEŁPIN).

Diagnoza turystyki zawarta w ww. strategii sprowadza się do faktu, iż pomimo dużego zasobu obiektów zabytkowych na terenie Gminy Lubiewo, jak i całego Powiatu Tucholskiego, główną atrakcją przyciągającą turystów są obszary leśne i liczne zbiorniki wodne. Same zabytki nie stanowią decydującego celu

odwiedzających Gminę turystów. Należy jednak podkreślić, iż obiekty zabytkowe tworzą charakterystyczny krajobraz gminy i wpisują się w walory przyrodnicze tego terenu.

Ponadto w strategii krótko wspomniano o tematycznym szlaku „Trzech Wież nad Borami”, który oparty został o trzy zabytki sakralne (w Bysławiu, Lubiewie i Klasztor w Bysławku).

Obecnie opracowywana jest Strategia Rozwoju Gminy Lubiewo na lata 2025-2033.

Kolejnym dokumentem programowym jest Program Ochrony Środowiska dla Gminy Lubiewo na lata 2021-2024 z perspektywą do roku 2028 przyjęty Uchwałą Nr XXVII/218/2020 Rady Gminy Lubiewo z dnia 29 grudnia 2020 r. Opracowanie to skupia swoją uwagę na szeroko pojętej ochronie przyrody i środowiska naturalnego.

W przedmiocie opracowania Programu Opieki nad Zabytkami wyróżnione zostały dwa zabytkowe parki: Zespół dworsko-parkowy z XIX w. (Teolog), Zespół dworsko – parkowy z XIX w. (Wełpin). Obiekty te zostały scharakteryzowane jako tereny zieleni, które odgrywają ważną rolę w otwartym krajobrazie gminy poprzez zadrzewienia śródpolne, przydrożne, zieleń przywodną, zieleń parkową, cmentarną, sady i ogrody przydomowe.

Program usuwania wyrobów zawierających azbest dla gminy Lubiewo na lata 2017-2032.

Dokument podkreśla, iż na terenie Gminy Lubiewo znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków. Są to:

Bysław:

kościół par. pw. Przemienienia Pańskiego, 1886-1888, nr rej.: A/859/1-3 z 18.04.1995

- cmentarz kościelny, nr rej.: j.w.
- ogrodzenie, mur., nr rej.: j.w.
- cmentarz rzym.-kat., par., 4 ćw. XIX, nr rej.: A/1583/1-3 z 9.03.2011
- kaplica grobowa Franciszki Biernackiej, 1892, nr rej.: j.w.
- ogrodzenie, mur., 1902, nr rej.: j.w.

Bysławek:

- zespół klasztorny benedyktynek, ob. sióstr miłosierdzia, 1602, XIX
- kościół, ob. par. pw. św. Wawrzyńca, z aneksem klasztornym, nr rej.: A/767/1-2 z 13.07.1936
- dom kapelana, 1889, nr rej.: A/1586/1-2 z 27.04.2011
- ogrodzenie wewnętrzne i zewnętrzne z bramami, mur., XIX/XX, nr rej.: j.w.

Lubiewo:

- kościół par. pw. św. Mikołaja, 1840-43, nr rej.: A/1699 z 17.05.2016.

Istotny jest fakt, iż w żadnej z ww. lokalizacji nie zostały zinwentaryzowane wyroby azbestowe i wszelkie działania związane z realizacją programu nie wpłyną w żaden sposób na stan obiektów zabytkowych.

5.2 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zasób Gminy Lubiewo dotyczący obiektów wpisanych do rejestru zabytków przedstawia się następująco:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Data decyzji	Nr rejestru
1	Bysław	Zespół kościoła pw. Przemienienia Pańskiego: - kościół - cmentarz przykościelny - ogrodzenie murowane	18.04.1995	A/859
		Cmentarz rzymskokatolicki Parafii pw. Przemienienia Pańskiego: - murowane ogrodzenie cmentarza od strony zachodniej, północnej i częściowo wschodniej, - Kaplica grobowa Franciszki z Perkowskich Biernackiej z działkami nr: 408/1, 408/2, 408/3	09.03.2011	A/1583/1-3
2	Bysławek	Zespół klasztorny Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo:	13.07.1936	A/767
		- Kościół pw. św. Wawrzyńca z klasztorem - dom kapelana - ogrodzenie zewnętrzne i wewnętrzne wraz z bramami	27.04.2011	A/1586
3	Lubiewo	Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Mikołaja	17.05.2016	A/1699

Źródło: Strona internetowa Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

(<http://www.torun.wkz.gov.pl/bip/art/files/29>)

Ponadto na terenie Gminy Lubiewo występują zabytki nieruchome niewpisane do rejestru zabytków lecz ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, są to 192 obiekty, zgodnie z ewidencją wojewódzką.

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu prowadzi także rejestr zabytków ruchomych, lecz zgodnie z przepisami ustawy z dnia 06 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej dane te nie są publikowane w Biuletynie Informacji Publicznej WUOZ w Toruniu.

Na potrzeby opracowania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubiewo została sporządzona gminna ewidencja zabytków przyjęta Zarządzeniem Wójta Gminy Lubiewo nr 67/2024 z dnia 27 sierpnia 2024 r. Zgodnie z art. 21 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami. Ustęp 4 ww. artykułu stanowi, że Wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

**ZABYTKI NIERUCHOME NIEWPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW
UJĘTE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW**

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA / DZIELNICA	NR	OBIEKT	NR EWID. DZIAŁKI	DATOWANIE
1.	BRUCHNIEWO			Zespół dworca kolejowego w granicach strefy ochrony konserwatorskiej („B”)	444/6	
2.	BRUCHNIEWO			Dwór	790/21	
3.	BRUCHNIEWO			Zespół dworca kolejowego: dworzec kolejowy	444/6	
4.	BRUCHNIEWO			Zespół dworca kolejowego: budynek mieszkalny	790/3	
5.	BRUCHNIEWO			Zespół dworca kolejowego: droga brukowa	444/6	
6.	BRUCHNIEWO			Zespół dworca kolejowego: budynek z wagą	444/6	
7.	BRUKNIEWO			Kapliczka	1038/6	
8.	BRUKNIEWO		4	Dom	1011	
9.	BYSŁAW	Główna	52	Kapliczka	296/2	Pocz. XX w.
10.	BYSŁAW			Kapliczka	76/1	
11.	BYSŁAW			Cmentarz ewangelicki	53/1	
12.	BYSŁAW	Główna	33	Dom	376	k. XIX w.
13.	BYSŁAW	Główna	54	Budynek magazynowy	295/3	1908
14.	BYSŁAW	Główna	62	Dom	291	Pocz. XX w.
15.	BYSŁAW	Główna	65	Dom	328	1937
16.	BYSŁAW	Główna	71	Dom	406/3	1888
17.	BYSŁAW	Krótką	1	Budynek gospodarczy	378	
18.	BYSŁAW	Krótką	2	Dom	349	Lata 20 XX w.
19.	BYSŁAW	Okrężna	2	Dom	353	
20.	BYSŁAW	Okrężna	4	Dom	354/2	
21.	BYSŁAW	Okrężna	10	Dom	383/1	

22.	BYSŁAW	Spokojna	1	Dom	421/9	Ok. 1900
23.	BYSŁAW	Spokojna	8	Dom - organistówka	323/1	k. XIX w.
24.	BYSŁAW	Spokojna	11	Dom	416	k. XIX w.
25.	BYSŁAW	Szkolna	2	Dom	975	1866
26.	BYSŁAW	Szkolna	5	Dom	342/4	Poł. XIX w.
27.	BYSŁAW	Wodna	2 i 4	Dwa domy w jednej bryle	290/3	Pocz. XX w.
28.	BYSŁAW	Wodna	8	Dom	288	Pocz. XX w.
29.	BYSŁAW	Wodna	8	Budynek gospodarczy	288	
30.	BYSŁAW		86	Dwór	149	XIX w.
31.	BYSŁAW		86	Park przy dworze	149	
32.	BYSŁAWEK			Zespół ruralistyczny		1380 r. zabudowa sakralna z lat 1602-1607, zabudowa wiejska z k. XIX – pocz. XX w.
33.	BYSŁAWEK			Budynek gospodarczy w zespole klasztornym		Pocz. XX w.
34.	BYSŁAWEK			kapliczka	22	Pocz. XX w.
35.	BYSŁAWEK			kapliczka	186/4	Pocz. XX w.
36.	BYSŁAWEK			kapliczka	249/2	Pocz. XX w.
37.	BYSŁAWEK		11	Dom	18	Pocz. XX w.
38.	BYSŁAWEK		12	Dom	16/1	1913 r.
39.	BYSŁAWEK		51	Dom - dawna szkoła	187/15	1900
40.	BYSŁAWEK		55	Dom	185	1900
41.	BYSŁAWEK		56	Dom	182	Pocz. XX w.
42.	BYSŁAWEK		58	Dom	180	Pocz. XX w.
43.	BYSŁAWEK		61	Dom	178	k. XIX w.
44.	BYSŁAWEK		62	Dom	177	1913

45.	BYSŁAWEK		69	Dom	69/1, 69/2	1909
46.	BYSŁAWEK		74	Dom	72	Lata 30 XX w.
47.	BYSŁAWEK		80	Dom	204	1910
48.	BYSŁAWEK		81	Dom	202/4	Pocz. XX w.
49.	BYSŁAWEK		82	Dom	199	Pocz. XX w.
50.	BYSŁAWEK		83	Dom	200	K. XIX w.
51.	BYSŁAWEK			Pompa (na skrzyżowaniu ulic)	246/1	Pocz. XX w.
52.	CIERPLEWO	WIELONEK		Kapliczka	284/1 Wielonek	1928
53.	CIERPLEWO			Kapliczka	66/1	
54.	CIERPLEWO		5	Dom	3/1	Pocz. XX w.
55.	CIERPLEWO		12	Dom	285/1	Pocz. XX w.
56.	CIERPLEWO		25	Dom	78/7	1912
57.	CIERPLEWO		27	Dom	82/1, 84/2	1910
58.	KLONOWO			Kapliczka	291	1884
59.	KLONOWO			Kapliczka	551/1	
60.	KLONOWO			Cmentarz ewangelicki	107/1	Po 1945 r.
61.	KLONOWO		99	Dworzec kolejowy	411/4	Pocz. XX w.
62.	KLONOWO		98	Dom kolejowy z budynkiem gospodarczym	411/3	Pocz. XX w.
63.	KLONOWO		7	Dom	328	Pocz. XX w.
64.	KLONOWO		11	Dom	183/3	Pocz. XX w.
65.	KLONOWO		11	Budynek gospodarczy nr 279	183/3	Pocz. XX w.
66.	KLONOWO		12	Dom	333	Pocz. XX w.
67.	KLONOWO		14	Dom	185/1	Pocz. XX w.
68.	KLONOWO		17	Dom	189	Lata 30 XX w.
69.	KLONOWO		21	Świetlica wiejska	188/2	Pocz. XX w.
70.	KLONOWO		24	Dom	353/1	Pocz. XX w.
71.	KLONOWO		26	Dom	343/3, 343/4	
72.	KLONOWO		27	Dom	350/3,	1900

					349	
73.	KLONOWO		31	Dom	347/1	
74.	KLONOWO	Nowe Osady		Park przy zespole folwarcznym	143/2	
75.	KLONOWO	Nowe Osady		Zespół folwarczny: budynek folwarczny nr 1	552	
76.	KLONOWO	Nowe Osady		Zespół folwarczny: budynek folwarczny nr 2	552	
77.	KLONOWO	Nowe Osady		Zespół folwarczny: budynek folwarczny nr 3	552	
78.	KLONOWO	Nowe Osady		Zespół folwarczny: budynek folwarczny nr 4	552	
79.	LUBIEWICE		22	Dom	197/4	k. XIX w.
80.	LUBIEWICE		22	Budynek gospodarczy	197/4	k. XIX w.
81.	LUBIEWICE		31	Budynek dawna szkoła	167/4	Pocz. XX w.
82.	LUBIEWICE		31	Budynek gospodarczy	167/4	Pocz. XX w.
83.	LUBIEWICE		33	Dom	165/3	Ok. Poł. XIX w.
84.	LUBIEWICE		56	Dom	19/5	Pocz. XX w.
85.	LUBIEWICE			Cmentarz ewangelicki	150 LP	I poł. XX w.
86.	LUBIEWO			Zespół ruralistyczny		1344 r. Zabudowa sakralna z lat 1841-1842, zabudowa wiejska z 2 poł. XIX – pocz. XX w.
87.	LUBIEWO			Ogrodzenie kościoła pw. Św. Mikołaja w Lubiewie - część muru od strony Wojska Polskiego		
88.	LUBIEWO			Cmentarz rzymsko-katolicki		
89.	LUBIEWO			Cmentarz ewangelicki	693	

90.	LUBIEWO	Hallera	2	Dom	408/8	
91.	LUBIEWO	Hallera	11	Dom	485	Pocz. XX w.
92.	LUBIEWO	Hallera	11	Budynek gospodarczy	485	Pocz. XX w.
93.	LUBIEWO	Hallera	12	Dom	413/2	1903
94.	LUBIEWO	Hallera	22	Dom	420/3	k. XIX w.
95.	LUBIEWO	Hallera	34	Dom	431	Pocz. XX w.
96.	LUBIEWO	Hallera	36	Dom	432/1	k. XIX w.
97.	LUBIEWO	Hallera	48	Dom	436/6	k. XIX w.
98.	LUBIEWO	Hallera	54	Dom	441/1	Pocz. XX w.
99.	LUBIEWO	Wincentego Witosa		Kapliczka		1872
100.	LUBIEWO	Wincentego Witosa	5	Dom	91/1	
101.	LUBIEWO	Wodna	7	Dom	772/2	
102.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	2	Dom	89/3	
103.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	10	Dom	498	
104.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	25	Dom	559/2	
105.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	30	Dom	468/1	1931
106.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	31	Dom	553/1	Poł. XIX w.
107.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	33	Dom	552	
108.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	37	Dom	549/1	Pocz. XX w.
109.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	38	Dom	463/2	Pocz. XX w.
110.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	39	Stajnia	1058/3	
111.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	40	Dom	800/2	Lata 20 XX w.
112.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	49	Dom	540/1	Pocz. XX w.
113.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	63	Dom	532/3	
114.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	65	Dom	532/3	
115.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	73	Dom	523/2	
116.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	75	Dom	524	
117.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	85	Dom	747/7	
118.	LUBIEWO	Wojska Polskiego	85	Budynek gospodarczy	747/7	

119.	MINIKOWO			Kapliczka	377	
120.	MINIKOWO			Kapliczka	71/7	
121.	MINIKOWO			Kapliczka	190/2	
122.	MINIKOWO			Cmentarz ewangelicki	175	XIX w.
123.	MINIKOWO		51	Dom	51	Pocz. XX w.
124.	MINIKOWO		57	Dom	288	Pocz. XX w.
125.	MINIKOWO		57	Budynek gospodarczy	288	Pocz. XX w.
126.	MINIKOWO		60	Budynek gospodarczy	57	XX w.
127.	MINIKOWO		80	Dom	327/6	Pocz. XX w.
128.	MINIKOWO		80	Budynek gospodarczy	327/6	Pocz. XX w.
129.	MINIKOWO		85	Dom	402	Pocz. XX w.
130.	MINIKOWO	WANDOWO	9	Leśniczówka	9011/5	
131.	MINIKOWO	WANDOWO	9	Budynek gospodarczy przy leśniczówce	9011/5	
132.	MINIKOWO	WANDOWO	9	Dwa Budynki gospodarcze drewniane przy leśniczówce	9011/5	
133.	PŁAZOWO		5	Dom – dawna szkoła	142/2, 142/3, 142/5	Pocz. XX w.
134.	PŁAZOWO		5	Budynek gospodarczy	142/5	Pocz. XX w.
135.	PŁAZOWO		8	Dom, sklep	95/2, 99/1, 105/2	Lata 20 XX w.
136.	PŁAZOWO		12	Dom	109/7	1904
137.	PŁAZOWO		25	Dom	3	1910
138.	PŁAZOWO		27	Dom	135/1	k. XIX w.
139.	PŁAZOWO		37	Dom	124/20	k. XIX w.
140.	SUCHA			Kapliczka wyjazd w stronę m. Cierplewo	455/3	II Poł. XIX w.
141.	SUCHA			Kapliczka centrum wsi	844/5	
142.	SUCHA			Kapliczka przy drodze do m.	246/2	

				Glinki		
143.	SUCHA			Cmentarz rzymsko-katolicki	545	Przed 1939 r.
144.	SUCHA			Cmentarz ewangelicki	229	
145.	SUCHA			Cmentarz ewangelicki	42	
146.	SUCHA	Główna	1	Dom	278/2	Pocz. XX w.
147.	SUCHA	Główna	2	Chlew	503/3	Pocz. XX w.
148.	SUCHA	Główna	4	Dom	771/7, 771/3	Pocz. XX w.
149.	SUCHA	Główna	7	Dom	282/2	1913
150.	SUCHA	Główna	9	Dom	283/2	Pocz. XX w.
151.	SUCHA	Główna	9	Obora	283/2	Pocz. XX w.
152.	SUCHA	Główna	11	Dom	284/3	Pocz. XX w.
153.	SUCHA	Główna	11	Budynek gospodarczy	284/3	Pocz. XX w.
154.	SUCHA	Główna	15	Dom, szkoła	658/3	Pocz. XX w.
155.	SUCHA	Główna	15	Budynek gospodarczy	658/3	Pocz. XX w.
156.	SUCHA	Główna	21	Dom	366	1911
157.	SUCHA	Główna	21	Obora	366	Pocz. XX w.
158.	SUCHA	Główna	23	Dom - sklep	368	Pocz. XX w.
159.	SUCHA	Główna	27	Dom	372	
160.	SUCHA	Główna	28	Dom	476/2	
161.	SUCHA	Główna	30	Dom	767	
162.	SUCHA	Główna	38	Dom	766	Pocz. XX w.
163.	SUCHA	Główna	38	Budynek gospodarczy	766	Pocz. XX w.
164.	SUCHA	Kościelna	2	Dom		Pocz. XX w.
165.	SUCHA	Kościelna	8	Dom	358/2	Pocz. XX w.
166.	SUCHA	Słoneczna	3	Dom	288	1908
167.	SUCHA	Słoneczna	7	Obora	793	Pocz. XX w.
168.	SUCHA	Słoneczna	18	Dom	332	Pocz. XX w.
169.	SUCHA	Słoneczna	18	obora	332	
170.	SUCHA	Słoneczna	25	Dom	311	Pocz. XX w.
171.	SUCHA		127	Dom, leśniczówka droga na	9098/2	Pocz. XX w.

				OAZE		
172.	SUCHA		127	Budynek gospodarczy	9098/2	Pocz. XX w.
173.	SUCHA		63	Dom	455/3	Pocz. XX w.
174.	SUCHA		63	Budynek gospodarczy	455/3	Pocz. XX w.
175.	SUCHA	Sucha Młyn	68	Zespół młyna: Młyn	681/4	Pocz. XX w.
176.	SUCHA	Sucha Młyn	67	Dom	681/6, 681/9	Pocz. XX w.
177.	SUCHA	Sucha Młyn	69	Dom	673/7	Pocz. XX w.
178.	SZUMIĄCA		2	Dom	251, 254/1	
179.	SZUMIĄCA		3	Dom	242/2	Poł. XX w.
180.	SZUMIĄCA		3	Budynek gospodarczy	242/2	
181.	SZUMIĄCA		3	Stodoła	242/2	
182.	SZUMIĄCA		4	Dom	263/1	Poł. XX w.
183.	SZUMIĄCA			Młyn	190/1	Poł. XX w.
184.	SZUMIĄCA	WANDOWO		Cmentarz ewangelicki	208	
185.	TEOLOG			Kapliczka	102/4	
186.	TRUTNOWO			Kapliczka	52/1	Poł. XX w.
187.	TRUTNOWO			Cmentarz ewangelicki	241	I poł. XX w.
188.	TRUTNOWO		38	Dom, daw. szkoła	111/5, 111/6	Pocz. XX w.
189.	TRUTNOWO		38	Budynek gospodarczy	111/5, 111/6	Pocz. XX w.
190.	WEŁPIN			Kapliczka	258/21	
191.	WEŁPIN			Zespół dworski - dwór	258/21, 258/34	Koniec XIX w.
192.	WEŁPIN			Park przy dworze	258/33, 258/34	

OBIEKTY NIERUCHOME WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW, POŁOŻONE NA TERENIE GMINY LUBIEWO

1. BYŚLAW:

a) Zespół kościoła pw. Przemienienia Pańskiego:

- Kościół
- Cmentarz przykościelny
- Ogrodzenie murowane

b) Cmentarz rzymsko-katolicki parafii pw. Przemienienia Pańskiego:

- Murowane ogrodzenie cmentarza od strony zachodniej, północnej i częściowo wschodniej
- Kaplica grobowa Franciszki z Perkowskich Biernackiej z działkami nr 408/1, 408/2, 408/3

2. BYŚLAWEK:

a) Zespół klasztorny Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo:

- Kościół pw. św. Wawrzyńca z klasztorem
- Dom kapelana
- Ogrodzenie zewnętrzne i wewnętrzne wraz z bramami

3. LUBIEWO:

a) Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Mikołaja

5.3 Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Wśród zabytków wpisanych do rejestru zabytków, a także obiektów ujętych w gminnych ewidencjach niewątpliwie każdy zasób ma istotne znaczenie dla Gminy Lubiewo pod względem dziedzictwa kulturowego. Jednakże obiekty wpisane do rejestru zabytków stanowią najwyższą wartość kulturową dla gminy.

Zespół kościoła pw. Przemienienia Pańskiego w Byśławiu

„Neogotycki, wolnostojący, orientowany budynek kościoła parafialnego, usytuowany na niewielkim wzniesieniu, na parceli przy drodze z Tucholi do Świecia. Plac o nieregularnym kształcie okolony murowanym ogrodzeniem pochodzącym z początku XX w., którego niektóre przęsła w ostatnich latach odrestaurowano. W najbliższym otoczeniu świątyni po południowo – zachodniej stronie budynek plebanii, po południowo – wschodniej stronie natomiast groby poprzednich kapłanów parafii. Obiekt założony na planie prostokąta, z kwadratową zakrystią od południa. Korpus nawowy jednoprzestrzenny z chórem muzycznym usytuowanym w partii zachodniej świątyni, wspartym na czterech słupach z mieczami, ograniczonym przez balustradę o płycinowych podziałach. Po przeciwnej stronie natomiast tęczowa arkada oddziela

prezbiterium od nawy. Ściany kościoła wymurowano z cegły pełnej, palonej na zaprawie wapienno – cementowej, od zewnątrz nieotynkowanej. Więźba dachowa drewniana, nad nawą kleszczowa, w pozostałej części świątyni zróżnicowana w zależności od formy dachu. Całość zwieńczona dachem z dachówki ceramicznej oraz blachą miedzianą pokrywającą wieżę. Schody granitowe, proste, jednobiegowe o różnej ilości stopni poprzedzają wszystkie zewnętrzne wejścia. Dodatkowo w aneksach drewniane, zabiegowe z zakrętem. Otwory okienne świątyni prostokątne, wydłużone, zamknięte ostrym łukiem, nieotwierane w obokniach ceglanych. W prezbiterium na wschodniej ścianie okno w formie sześciolistnej rozety z witrażem przedstawiającą scenę Przemienienia Pańskiego. Otwory drzwiowe prostokątne, ograniczone łukiem odcinkowym, jedno i dwuskrzydłowe, płycinowo – ramowe, osadzone na kutyh, żelaznych zawiasach. Elewacja zachodnia – frontowa z głównym otworem drzwiowym zamkniętym łukiem odcinkowym, nad którym ozdobna blenda w typie biforium. Powyżej ośmioboczna szklana rozeta. Wieża z dwoma dzwonami pochodzącymi z 1636 r. oraz 1887 r., pokryta dachem czterospadowym z iglicą zwieńczoną krzyżem. Elewacja południowa z dwuuskokowymi szkarpami odzwierciedlającymi podział wewnętrzny na przęsła oraz boczne wejście. W elewacji wschodniej dominuje niższa i węższa ściana prezbiterium niż obrys ściany korpusu głównego. Na osi prezbiterium zdwojone okno ostrołukowe rozdzielone laską. Skrajne elementy elewacji flankują dwuuskokowe szkarpy, fasadę natomiast wieńczy trójkątny podwieszany szczyt. Elewacja północna wykonana analogicznie do południowej. Neogotyckie wyposażenie świątyni tworzy ołtarz główny wraz z bocznymi wykonany ok. 1888 r. Całość wystroju uzupełnia polichromia.” (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy, B. Derkowska – Kostkowska, L. Łbik, 1995)

(Zespół kościoła pw. Przemienienia Pańskiego w Byśławiu fot. Tomasz Bonk)

Zespół klasztorny Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Byśławku

„Zespół klasztorny, w którego skład wchodzi kościół wraz z klasztorem tworzy jeden budynek usytuowany szczytem do drogi. Całość zlokalizowana na prostokątnej parceli oddzielonej od południa murem, w którym znajduje się brama flankowana a w jej pobliżu dwa rozłożyste drzewa. W południowo – wschodniej części parceli cmentarz Sióstr Miłosierdzia. Całość placu podzielona siatką na kilka mniejszych działek o funkcjach gospodarczych. Od wschodu do parceli przylega ceglany budynek plebani z pocz. XX w. Obiekt założony na rzucie wydłużonego prostokąta z kościołem w części południowej z jednoprzęsłowym prezbiterium, kształtem zbliżonym do kwadratu, z zakrystią od zachodu oraz kaplicą Matki Boskiej od wschodu. Korpus świątyni trójnawowy z nawą główną nieco szerszą niż prezbiterium oraz emporami łączącymi się z emporą korpusu. Wieża przylegająca do elewacji południowej z obszerną kruchtą rozpościerającą się do nawy głównej. Od północy ze świątynią graniczy klasztor posiadający nieregularny układ wnętrza z wejściem głównym w elewacji zachodniej. Ściany zespołu klasztornego obustronnie otynkowane powstały z cegły pełnej palonej z domieszką kamienia w partii przyziemia, na zaprawie

wapiennej i wapienno cementowej. Więźba dachowa drewniana, płatwiowa o niepełnej masywnej konstrukcji zwieńczona dachem krytym dachówką ceramiczną karpiówką w koronkę. Otwory okienne w poszczególnych elewacjach świątyni prostokątne, w górnej części ograniczone łukiem odcinkowym, o metalowej konstrukcji. W klasztorze również prostokątne, otwierane, skrzynkowe, z krzyżem okiennym właściwym o przechodzącym ślemieniu lub ze słupkiem. Otwory okienne w wieży natomiast prostokątne 16 lub 20 – podziałowe z nadślemieniem półkolistym. Frontowe drzwi do świątyni prostokątne z półkolistym nadświetlem, dwuskrzydłowe, płycinowo – ramowe. W zachodniej elewacji otwór drzwiowy do klasztoru z nadświetlem oraz motywem rautowym na dolnych płycinach skrzydeł. Elewacja południowa, frontowa symetryczna z fasadą na niskim, gładkim cokole zwieńczonym wyprofilowanym gzymsem kordonowym. Elewacje zachodnia i wschodnia gładko wytynkowane, ze skośnymi, otynkowanymi, szerokimi przyporami powstałymi z cegły i kamienia wtopionymi górną krawędzią w muru. Wyposażenie świątyni zróżnicowane. Ołtarz główny neoromański pochodzący najprawdopodobniej z III ćw. XIX w. oraz cztery boczne w stylu wczesnobarokowo – manierystycznym z XVIII w. oraz rokokowym z II poł. XVIII w. Dopełnienie stwarza polichromia rokokowo – klasycystyczna datowana na ok. 1820 r. przemalowana na początku XX w.” (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy, B. Derkowska – Kostkowska, 1995).

(Zespół klasztorny Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Bysławku, fot. Tomasz Bonk)

Kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Mikołaja w Lubiewie

„Neoromańska świątynia wybudowana na przełomie 1841 /1842 r. usytuowana w centralnej części wsi, pomiędzy dwiema najbardziej znaczącymi ulicami Lubiewa zajmuje miejsce dawnego drewnianego kościółka zniszczonego podczas pożaru, który miał miejsce w 1836 r. W najbliższym otoczeniu budynku znajduje się cmentarz parafialny, a po jego północnej stronie plebania. Murowane ściany kościoła powstały z kamienia ciosanego oraz cegły wykorzystanej w obramowaniu okien i drzwi. Całość budynku zwieńczona została dwuspadowym dachem. Budynek założony na rzucie prostokąta z kwadratowym prezbiterium, z półkolistą apsydą oraz dwiema dobudówkami, z kruchtą od północy oraz zakrystią od południa. Dodatkowo wschodni szczyt kościoła zakończony został sygnaturką z 1861 r., w której znajduje się najmniejszy z obecnych dzwonów. Otwory okienne prostokątne zwieńczone łukiem odcinkowym, usytuowane analogicznie w elewacji południowej i północnej, wykonane ze szkła katedralnego. Dodatkowo trzy mniejsze również zakończone łukiem odcinkowym w apsydzie. Do zachodniej elewacji świątyni dobudowano w 1861 r. czterdziesto metrową wieżę powstałą z kamienia ciosanego i cegły. Jej górna kondygnacja została zwieńczona czterema szczytami z iglicą zakończoną krzyżem. Wieżę wyposażono w cztery tarcze zegarowe oraz trzy dzwony o łącznej wadze ponad 1,5 tony. Wnętrze kościoła polichromowane ze scenami ukazującymi tajemnice różańca umiejscowionymi na balustradzie chóru. Wnęki, okna oraz arkada wydzielająca apsydę zamknięte półkoliście. Świątynia posiada trzy ołtarze: główny oraz dwa boczne. Główny pochodzący z II poł. XIX w. składa się z mensy oraz nastawy ołtarzowej wyposażonej w obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem oflankowanej czterema kolumnami o korynckich głowicach. Nastawę ozdabiają dodatkowo dwie rzeźb – św. Wojciecha oraz św. Stanisława, pochodzące z poł. XVII w. Za obrazem głównym na zasuwie umieszczone zostały dwa kolejne obrazy, przedstawiające św. Wojciecha oraz św. Walentego, drugiego patrona parafii. Boczne ołtarze usytuowane zostały po południowej i północnej stronie nawy. Pierwszym jest przestrzeń i środowisko 24 ołtarz św. krzyża datowany na 1835 r., drugi natomiast poświęcony został św. Janowi Nepomucenowi” (Iwicki 2007).

(Kościół parafialny rzymskokatolicki p.w. św. Mikołaja w Lubiewie fot. Tomasz Bonk)

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Sytuacja obecna, a także perspektywy związane z ochroną i zachowaniem dziedzictwa kulturowego Gminy Lubiewo zostały podsumowane za pomocą analizy SWOT- mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń.

Mocne strony:

- 1) różnorodność krajobrazu kulturowego i naturalnego na obszarze gminy;
- 2) duża liczba obiektów zabytkowych- potencjał do wykorzystania;
- 3) dobry stan techniczny kościołów ujętych w rejestrze zabytków;
- 4) prowadzone/planowane prace modernizacyjne przy obiektach zabytkowych;
- 5) gotowość i warunki do współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- 6) silne tradycje lokalne wpływające na świadomość znaczenia dziedzictwa kulturowego.

Słabe strony:

- 1) stopniowa degradacja zasobów;
- 2) oznakowanie obiektów;
- 3) niewystarczająca świadomość społeczna dotycząca istoty dbania o zabytki;
- 4) zły stan techniczny zabytkowych obiektów mieszkalnych;
- 5) pogarszanie się stanu obiektów zabytkowych wskutek braku opieki, złej organizacji oraz braku środków finansowych;
- 6) sieć połączeń komunikacyjnych ograniczająca zwiedzanie zasobów kulturowych turystom.

Szanse:

- 1) powstanie gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 2) monitoring stanu zachowania zabytków;
- 3) rozpowszechnianie wiedzy na temat zasad postępowania z obiektami zabytkowymi;
- 4) rozwój turystyki;
- 5) pozyskiwanie funduszy na prace konserwatorskie;
- 6) rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w tematyce zabytków;
- 7) rola samorządu jako kreatora rozwoju lokalnego;
- 8) znaczenie mediów i systemów informacji w popularyzowaniu zagadnień ochrony zabytków;
- 9) postęp w dziedzinie finansowania zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Zagrożenia:

- 1) warunki atmosferyczne, klęski żywiołowe i zdarzenia losowe powodujące częściową lub całkowitą degradację obiektów;
- 2) trudności związane z pozyskaniem funduszy europejskich;
- 3) niskie zaangażowanie społeczne w opiekę nad zabytkami;
- 4) brak opracowań projektowych nawiązujących do lokalnych elementów tradycji;
- 5) problemy w egzekucji prawa.

7. Założenia programowe

7.1 Priorytety programu opieki

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubiewo przewiduje następujące kierunki działań:

- ochrona przestrzeni zabytkowej poprzez stanowanie aktów prawa miejscowego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- zahamowanie, spowolnienie procesu degradacji zasobów;
- eksponowanie posiadanego dziedzictwa kulturowego i kształtowanie w ten sposób świadomości społecznej dotyczącej posiadanych zasobów;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- organizowanie i wspieranie konkursów, wystaw, lokalnych imprez kulturalnych i innych działań o charakterze edukacyjnym;
- wydawanie i wspieranie powstawania publikacji dotyczących zabytków w Gminie.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w niniejszym programie będą wykonywane przy pomocy następujących instrumentów:

- a) prawnych: wynikających z przepisów ustawowych, w tym postanowień Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; tworzenie strategii rozwoju z uwzględnieniem kwestii dotyczących ochrony zabytków;
- b) finansowych: współfinansowanie prac konserwatorskich i remontowych, z funduszy europejskich i krajowych, a także środków osób fizycznych;
- c) koordynacji: realizacja programów i założeń wynikających z krajowych, wojewódzkich strategii rozwoju, planów opieki nad zabytkami, współpraca z ośrodkami naukowymi, organizacjami wyznaniowymi;
- d) społecznych: działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- e) kontrolnych: aktualizacji gminnego programu, monitoring realizacji zapisów.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.), co dwa lata opracowane będą sprawozdania z realizacji gminnego programu.

Zastosowane zostaną następujące kryteria:

- wysokość przeznaczonych środków w budżecie powiatu na działania związane z zabytkami;
- zakres współpracy z innymi podmiotami w sferze zasobów dziedzictwa kulturowego;

- liczba opracowań wydawniczych (foldery, przewodniki itp.);
- liczba zorganizowanych wystaw, konkursów i innych wydarzeń o tematyce kulturalno-zabytkowej;
- zakres prac związanych z modernizacją obiektów;
- otrzymywanie informacji o dofinansowaniach prac przy zabytkach z terenu gminy Lubiewo od stosownych służb (tj. konserwatora, powiatu, gminy).

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Działania związane z opieką nad zabytkami gminy mogą zostać sfinansowane z budżetu państwa, jednostek samorządu terytorialnego, środków Unii Europejskiej, od osób prawnych, fundacji, kościołów, czy też przy wsparciu pochodzącemu od osób fizycznych.

Uzasadnienie

Obowiązek uchwalenia Programu Opieki nad Zabytkami wynika z art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 z późn. zm), jednocześnie pozwala zebrać w jednym dokumencie informacje dotyczące aktualnego stanu ochrony zabytków na terenie Gminy Lubiewo. Program taki sporządza się na okres 4 lat. Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lubiewo na lata 2024-2027 uzyskał wymaganą prawem pozytywną opinię Kujawsko - Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i podlega przyjęciu przez Radę Gminy Lubiewo.

Wójt Gminy Lubiewo

Joanna Jastak